

Değerler eğitimi üzerine hazırlanan doktora tezlerine bütünsel bir bakış (2007-2024)

A holistic overview of doctoral dissertations on values education (2007-2024)

Elif ALKAR^{1*} Berivan ÖZBEĞ² ¹ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye² Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van, Türkiye

Özet: 2007-2024 yılları arasında Türkiye’de değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezlerinin genel eğiliminin incelendiği bu çalışmada ilk olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden erişime açık olan 119 doktora tezi doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiş ve betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Doktora tezleri; yıl, üniversite, fakülte, bölüm, yöntem, örneklem grubu büyüklüğü, sonuç ve öneriler gibi bilgiler üzerinden kategorilere ayrılmıştır. Ulaşılan sonuçlarda değerler eğitimi ile ilgili doktora tezinin daha çok 2018 ile 2024 yılları arasında yazıldığı, en fazla Gazi Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi gibi köklü üniversitelere ait olduğu, eğitim fakültelerinin bu konudaki tezlere daha fazla ev sahipliği yaptığı belirlenmiştir. Tezlerin bölümlere göre dağılımında ise Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, Temel Eğitim ve Eğitim Bilimleri öne çıkmaktadır. Doktora tezleri, çoğunlukla karma ve nitel araştırma yöntemleri ile yazılmış ve nitel araştırma yöntemlerinin doğasına uygun olarak az sayıda katılımcı sayısı ile yürütülmüştür. Tezlerin ilgili sonuçlarında ağırlıklı olarak edebi eserlerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca değerler eğitimi için geliştirilen programların etkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu kapsamda geliştirilen tez önerilerinde daha çok değerler eğitiminde yazılı ve sözlü edebi eserlerin kullanılması, sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin olumlu yansımaları ve okul-aile-çevre ilişkisinin bütüncül önemi belirtilmiştir. Araştırmamızda özellikle öne çıkan sonuç ve öneriler kategorilerinin daha iyi yorumlanması ve etkililiğinin anlaşılması adına konu ve katılımcı gruplarını da içeren farklı çalışmaların yapılması önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Değer, değerler eğitimi, doktora tezi, betimsel analiz

Abstract: This study provides a comprehensive analysis of the general trends in doctoral dissertations on values education written in Türkiye between 2007 and 2024. A total of 119 doctoral dissertations accessible through the National Thesis Center of the Council of Higher Education (YÖK) were examined using the document analysis method and analyzed through descriptive analysis techniques. The dissertations were categorized based on variables such as year, university, faculty, department, research method, sample size, findings, and recommendations. The findings indicate that the majority of dissertations were completed between 2018 and 2024, with a significant concentration in well-established universities such as Gazi University and Atatürk University. Faculties of education were identified as the primary institutional contributors to these studies. In terms of the distribution of theses by section, Turkish and Social Sciences Education, Basic Education, and Educational Sciences stand out. Doctoral theses are mostly written using mixed and qualitative research methods and conducted with few participants, in line with the nature of qualitative research methods. The relevant findings of the theses show that literary texts are frequently used. In addition, it is emphasized that the programs developed for values education are effective. Accordingly, the dissertations commonly recommend the integration of written and oral literary texts in values education, the positive impact of in-class and extracurricular activities, and the critical importance of a holistic school-family-community partnership. In light of the findings, future research is recommended to focus on diverse topics and participant groups to further elucidate the effectiveness of identified themes and recommendations.

Keywords: Value, values education, doctoral dissertation, descriptive analysis

1. Giriş

Bireyin kendini ve yaşadığı toplumu anlayabilmesi, ait olduğu gelenekler ile dünya vatandaşı olabilmesi arasında belirleyici bazı normlar bulunur. Toplumsal yapıdaki değişikliklere göre değişen ve gelişen bu normlar, inanç ve değer yargıları ile bütünsel bir yapıdadır (Durkheim, 1995). Taylor (1994) tarafından karakter, ahlak ve vatandaşlık eğitimi gibi

öğeleri kendi kavramsal şeması altında toplayan değerler, bu toplumsal normların bir yansıması olarak önemli bir role sahiptir. Sosyal bilimler alanında ilk kez Znanicki (1918) tarafından kullanılan “değer” kavramı “valere” kökünden türetilmiş olup Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarını taşır (Kapkın, Çalışkan & Sağlam, 2018). Yaygın tanımlanması ile değer kavramını Halstead ve Taylor (2000) “davranışlara rehberlik eden ilkeler, temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar” olarak ifade eder. Türk Dil Kurumu [TDK] sözlüğü ise değer kavramını “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehamet, kadir, kıymet” olarak tanımlar. İlgili tanımlardan yola çıkarak değerlerin, insanı anlama ve tanımada bir ölçüt olarak belirlendiği, toplumları birleştirme özelliği ile uzlaştırıcı bir güce sahip olduğu anlaşılmaktadır (Coşkun, 2014). Değerler, bir taraftan insanların yaşamlarını sağlam temellerle bir arada sürdürmelerine olanak tanırken diğer yandan açık bir biçimde birey ve toplum ilişkilerini belirler (Veugelers & Vedder, 2003). Temelde inanç ve yargılarımız ile ilişkili olan değerler (Aladağ, 2009; Dilmaç, Deniz & Deniz, 2009; Direkci, 2019) bir şeyin kendi irademiz ile oluşması hakkındaki inancımızı da ortaya koyar (Güngör, 2010). Bu anlayış sadece nesneye değil inanca dönük tarafı ile de değerlendirilir. Söz gelimi Ayverdi (2006) bir şey veya kişinin sahip olduğu yüksek ahlaki vasıf ve beceriyi değerler ile ilişkilendirmektedir (Akt., Topal, 2019).

Tarihsel sürece göz atıldığında değer aktarımının her zaman uygarlığın bir işlevi olarak görüldüğü ve toplumların varlıklarını sürdürebilmek için değerler eğitime gereksinim duyulduğu bir gerçektir (Lickona, 1992). Değerler eğitimi “bireylerin değerleri ve ahlaki öğrendikleri veya geliştirdikleri her türlü faaliyet” olarak adlandırılır (Halstead, 1996). Seçimlerimiz üzerinde çok yönlü düşünmek, sorumlu bir yurttaş olarak toplumda tercihlerde bulunmak, tutum ve davranışlarımıza rehberlik etmek değerler eğitimi ile sağlanır (Taylor, 1994). Değerler eğitimi ayrıca bireyin, kendisi ve çevresi için erdemli bir yurttaş kimliği edinmesini, sosyal ve ahlaki yönden kendini geliştirmesini ve bulunduğu sosyal çevreye adapte olmasını sağlar. Toplumsal yönde ise sürdürülebilir bir toplum gelişimini ve birlikteliğini oluşturur. Nitekim demokratik ve sosyal toplumlardaki belirleyici öğeler, değerler ve değerler eğitiminden geçmektedir (Yazar, Özekinci & Lala, 2017).

İlk olarak ailede başlayan değerler eğitimi, zamanla okul, dini merkezler ve gençlik kuruluşları üzerinden gerçekleşir (Robb, 1998). Eğitim yaşantısında geçmişten günümüze; ahlak eğitimi, karakter eğitimi, kişisel ve toplumsal eğitim, etik eğitimi, vatandaşlık eğitimi, dini eğitim gibi farklı isimler ile eşanlamlı olarak kullanılan değerler eğitiminin geniş bir disiplin alanına sahip olduğu söylenebilir (Beck, 1971; Taylor, 1994; Veugelers & Vedder, 2003). Değerler eğitimi, bireyin karakterli bir yaşam sürmesi ve toplum iyiliğine katkı sağlamasına yönelik bir felsefe üzerine temellendirilir (Akbaş, 2015). Kirschenbaum (1995), değerler eğitimi “bireylerin kişisel olarak tatmin edici ve sosyal olarak yapıcı bir yaşam sürmelerine katkıda bulunan bilgi, beceri, tutum ve değerleri edinmelerine yardımcı olacak bilinçli bir girişim” olarak ifade eder. Bu bağlamda değerler eğitimi, bireylerin kişilik kazanmaları için önem taşıyan bir konudur. Nitekim insanların bir arada yaşaması ve güvenli bir yaşam alanı edinmelerinde değerlere ve değerler eğitime büyük işler düşmektedir. Değerler eğitimi ile desteklenen bir eğitim süreci ile a) bireyin iyi tarafını ortaya çıkarmak, b) bireyin çok yönlü kişilik gelişimini desteklemek, c) toplum ve birey üzerinde iyi ve faydalı bir ahlak yapısını sağlamak mümkündür (Aydın & Akyol-Gürler, 2014). Bu amaçlar doğrultusunda okullar, öğrencileri disipline etmeli ve ahlaki gelişimini destekleyerek olumlu bir kişilik örüntüsü kazandırmalıdır (Akbaş, 2015). Değerler eğitimi kapsamında demokratik toplumlardaki okullardan beklenen temel yaklaşım, geleneksel olarak temel değerlerin pekiştirilmesi ve gençlerin eleştirel düşünce geleneklerine uygun yetiştirilmesidir (Snook, 2007). Değerler eğitimi bireylerin mensubu oldukları topluma uyum sağlamayı, kültürel anlamda o topluma ait olmayı ve sosyalleşmeyi öğretmesi yönüyle bu beklentilere cevap verir (Turan & Ulusoy, 2014). Bu bağlamda nitelikli bir eğitimin temelleri değerler ve değerler eğitimi ile sağlanacaktır (Lovat, 2009).

Bireyin kendini tanıması, tutarlı ve dengeli bir yaşam sürmesi ve toplumsal yaşama katkı sunması erken yaşlarda edinilen değer aktarımı (Bracken & Shaughnessy, 2003; Tezcan, 2018) ve karakter eğitimi ile mümkündür (Akto & Akto, 2020; Berkowitz & Bier, 2004). Bu aktarım; telkin, değer belirginleştirme, ahlaki sorgulama, değer analizi gibi farklı yaklaşımlar ile sağlanır. İlk olarak “telkin yaklaşımı” ile bireye değerlerin doğrudan verilmesi ya da toplum tarafından önceden belirlenmiş ve kabul görmüş değerlerin aktarımı söz konusudur. Öğrencilere model olmak ve olumlu/olumsuz pekiştirmeler kullanmak bu yaklaşımın temel davranış örüntüleridir (Doğanay, 2012; Superka, vd., 1976). Değer belirginleştirme yaklaşımında öğretmen, öğrencilere duygu, düşünce ve tepkilerini açıklamaları için destekleyici fırsatlar sunar (Halstead, 1996). Ahlaki sorgulama yaklaşımı, Kohlberg tarafından sunulmuş ve etik sorgulamalar için ahlaki ikilemler yaratılmıştır (Kohlberg, 1975). Değer analizi yaklaşımında ise amaç, bireyin herhangi bir durum, olgu ya da olay karşısında kendisi için alabileceği kararlara ilişkin bilgi ve beceri edinmesidir (Akbaş, 2004). Değer analizi yaklaşımında, karşılaşılan sorunlarla ilgili bilimsel araştırma yapma ve mantıksal düşünme süreci etkindir (Doğanay, 2012). Tüm bu yaklaşımlar geçmişten günümüze farklı ülke ve coğrafyalarda uygulanmış ve bu uygulamalar, kültür, toplum, ülke, zaman gibi birçok faktöre bağlı olarak değişkenlik göstermiştir (Schwartz, 1992).

Dünyada 20. Yüzyıldan itibaren eğitim kurumlarında verilmeye başlanan değerler eğitimi günümüzde ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, Çin gibi ülkelerde manevi eğitim, ahlak eğitimi ve karakter eğitimi isimleri ile yer bulmuştur (Yıldırım & Demirel, 2019). Ülkelerin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı bazı değerler arasında; dürüstlük, insan ve hayvan haklarına saygı, otoriteye, bayrağa ve aileye saygı, vatanseverlik, sorumluluk ve çalışma ahlakı bulunur (Bilecik vd., 2005). Bu konuda öne çıkan ülkeler arasında yer alan ABD (New York)’nin sosyal bilgiler ve Fransa’nın ahlak-vatandaşlık eğitimi programlarında sıklıkla; değer açıklama ve değer analizi yaklaşımına yer verilmektedir (Kafadar, Öztürk & Katılmış, 2017). Kazanımı hedeflenen değerler arasında ise Fransa özellikle cumhuriyet değerini ön planda tutmaktadır (Akt., Ceylan & Bozkurt, 2023). İngiltere’ye bakıldığında 2000’li yıllardan itibaren artan terör olaylarını önlemek adına değerler eğitiminden daha fazla faydalandığı söylenebilir. Almanya’nın değerler eğitimine yönelme sebebi yoğun göçler alması (Bilici, 2018b) ve gençlerde görülen anti-sosyal davranışlar olmuştur (Canatan, 2004). İsveç’in eğitim programlarında ise öğrencilerde demokratik değerleri ve normları oluşturma ile bu normlara aracılık etme anlayışı hakimdir (Thornberg & Oğuz, 2013).

Değerler eğitimi ülkemizde özellikle Cumhuriyet döneminden itibaren ilköğretim programlarında “karakter eğitimi” şeklinde yer almış (Ekşi & Katılmış, 2016), 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren ise belirli değerler belirlenip, sınıf düzeyine göre ünitelere dağıtılmıştır. Böylece Sosyal Bilgiler Ders Programı başta olmak üzere farklı branşların öğretim programlarında da değerler yer almıştır (Yıldırım & Demirel, 2019). Günümüzde MEB (2024) tarafından belirlenen kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, özdenetim, vatanseverlik ve yardımseverlik üzerinedir.

Türkiye’de değerler eğitimine yönelik çalışmalara göz atıldığında özellikle son yıllarda değerler eğitimi konusunda artan bir farkındalığın söz konusu olduğu görülmektedir. 2007 ile 2024 yılları arasında yazılan 119 doktora tezinden sadece 54’ünün 2020 ve 2024 yıllarına ait olması bu farkındalığın bir göstergesidir (Acemoğlu, 2022; Akarsu, 2015; Akdemir, 2019; Akgül, 2020; Aktepe, 2010; Aladağ, 2009; Albayrak, 2017; Arslan, 2021; Arslan, 2024; Aslan, 2017; Atabey, 2014; Ataman, 2023; Atlı, 2024; Aydoğan, 2018; Aykırı, 2019; Aytaçlı, 2018; Baş, 2021; Başcı, 2012; Başköy, 2021; Bayat, 2023; Bayhan, 2024; Bekteş, 2022; Bilgin, 2023; Bilici, 2018a; Birkan, 2024; Bozkurt, 2017; Ceng, 2024; Cihan, 2010; Çelik, 2019; Çengelci, 2010; Çetinkaya-Aydoğdu, 2024; Çınar, 2022; Çoban, 2016; Dağ, 2024; F. Demir, 2018; E. Demir, 2018; Demir, 2019; Demirhan-İşcan, 2007; Demirtaş, 2009; Demiryürek, 2015; Diktaş, 2018; Dilmaç, 2007; Duran-Yılmaz, 2021;

Durmaz, 2019; Engin, 2014; Erakkuş, 2015; Erbaş, 2020; Eren-Akgün, 2022; Göksu, 2018; Göldağ, 2015; Görgüt, 2015; Güden-Altırmış, 2021; Güler, 2024; Gülüm, 2021; Gündüz, 2014; Gürsel, 2024; Güzel, 2024; Hatipoğlu, 2024; Hüdavendigar, 2024; Işıkoğlu, 2022; İzgar, 2013; İlhan, 2023; Kafadar, 2019; Kanatlı-Öztürk, 2018; Karataş, 2018; Katı, 2023; Kayıran, 2018; Keskin, 2008; Kılavuz, 2023; Koç, 2013; Kumbalı, 2023; Kuş-Mumcu, 2023; Külünkoğlu, 2018; Mazman-Budak, 2012; Neslitürk, 2013; Onay, 2020; Öncü, 2015; Özdaş, 2013; Özdemir, 2021; Özdemir, 2024; Öztürk-Samur, 2011; Özyurt, 2015; Sapsağlam, 2015; Sarı, 2007; Sarıtuñ, 2021; Yar-Sevmiş, 2023; Şahin, 2019; Şahin, 2018; Şahin, 2017; Şakiroğlu, 2022; Şimşek, 2021; Tahiroğlu, 2011; Taş, 2016; Temur, 2020; Topaç, 2022; Torun, 2019; Tunca, 2012; Turan, 2024; Uğurlu, 2024; Ulusoy, 2007; Uzuner-Yurt, 2013; Uzunkol, 2014; Ünlü, 2023; Üzümlü, 2023; A. Yalçın, 2021; Y. Yalçın, 2021; Yaman, 2023; Yazar-Kaptan, 2015; Yardımcıel, 2022; Yaşar, 2020; Yavuz, 2018; Yazar, 2010; Yeşil, 2021; Y. Yıldırım, 2019; S. G. Yıldırım, 2019; Yıldırım, 2022; Yiğittir, 2009; Yontar, 2013).

Değerler eğitime ilişkin yazılan çalışmalarda görülen çok yönlü disiplin alanlarının varlığı dikkat çekicidir. Değerler eğitiminin öğretmenlerin öz yeterliliği ile ilişkisi (Bayat, 2023), etkinlik temelli değerler eğitimi (Hüdavendigar, 2024; Topaç, 2022; Turan, 2024; Yalçın, 2021), değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi (Görgüt, 2015; Varol, 2013; Uğurlu, 2024), yazılı ve sözlü ürünlerle değerler eğitimi (Acemoğlu, 2022; Alkar, 2025a; Alkar, 2025b; Bayhan, 2024; Demiryürek, 2015; Işıkoğlu, 2022; Katı, 2023) ve değer farkındalığı (Kılavuz, 2023; Mazman-Budak, 2012) başta olmak üzere din, müzik, edebi eserler, ders müfredatları ve farklı ülkelerdeki içerikler gibi genişleyen bir perspektif bulunmaktadır. Değerler eğitime yönelik çalışmaların gittikçe artması önemli bir gelişme olmakla birlikte, bazı soruları da gündeme getirmiştir. Yazılan bilimsel çalışmaların genel eğiliminin ne olduğu, ne tür yöntem ve örneklem sayıları ile çalışıldığı, ulaşılan sonuç ve önerilerin bizlere nasıl bir yol çizdiği bu alanda yapılacak çalışmalar ile sağlanmaktadır. Mevcut araştırma bu kapsamda 2007-2024 yılları arasında yazılan doktora tezlerine bütünsel bir bakış açısı sunmayı ve tezlerin özellikle sonuç ve önerilerindeki genel eğilimi ortaya koyarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Nitekim, dünyanın geleceğine yön verecek olan öğrencilerin kararlı, vatansever, karakterli ve bilinçli bireyler olarak yetişmesinde değerler eğitimi etkili görülmektedir. Bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri topluma aktif ve etkili şekilde katılım göstermeleri ve dengeli bir kişilik geliştirebilmeleri değer eğitimiyle mümkün olduğundan bu konudaki çalışmalar önem taşımaktadır. Ayrıca değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda hangi sonuçlara ulaşıldığı, bu sonuçların bizlere ne öneriler sunduğunu da bu araştırma ortaya koymaktadır. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

Türkiye'de 2007-2024 yılları arasında değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin: (1) Yıllara göre dağılımı nasıldır?, (2) Üniversitelere göre dağılımı nasıldır?, (3) Fakültelere göre dağılımı nasıldır?, (4) Bölümlere göre dağılımı nasıldır?, (5) Yöntem türüne göre dağılımı nasıldır?, (6) Örneklem büyüklüğüne göre dağılımı nasıldır? (7) Sonuçlara göre dağılımı nasıldır? (8) Önerilere göre dağılımı nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Mevcut çalışma nitel araştırma deseni temel alınarak doküman incelemesi yöntemine göre tasarlanmıştır. Doküman incelemesi; yazılı, görsel ve dijital kaynaklardan veri toplanmasına imkân tanır ve ilgili belgelerin incelenmesini sağlar (Seyidoğlu, 2016). Bu kapsamda çalışmada değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezlerinin yıl, üniversite, fakülte, yöntem, örneklem grubu büyüklüğü, sonuç ve önerileri göz önüne alınarak bir sınıflama yapılmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Çalışmada incelenen tezler, araştırmanın amacına uygun olarak 2007-2024 yılları arasında değerler eğitimi alanında yapılan doktora tezleridir. Araştırma sürecinde veriler toplanırken YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde (2025) erişime açık olan ve Türkçe yazılmış tezler dikkate alınmıştır. Tezler taranırken “*değer*”, *değerler*, “*değer eğitimi*”, “*değerler eğitimi vedeğeri*” gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır. Ulaşılan çalışmalar içerisinde 2007-2024 tarihleri arasında değerler eğitimi üzerine yazılan 119 doktora tezi tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan bir “Doküman İnceleme Formu” ile tezlerin; yıl, üniversite, fakülte, bölüm, yöntem, örneklem grubu büyüklüğü, sonuç ve öneriler gibi bilgileri sınıflandırılmış ve frekans değerleri ile görselleştirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezlerindeki genel eğilimlerin incelenmesi amaçlandığından betimsel analiz tekniğine yer verilmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin, daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analizi türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2003). Çalışmada ilgili tezlerden elde edilen veriler; yıl, üniversite, fakülte, bölüm, yöntem, örneklem grubu büyüklüğü, sonuç ve öneriler kategorileri altında frekans değerleri ile incelenmiştir. Bir sonraki adımda ise verilerin frekans değerleri grafikler şeklinde sunularak görselleştirilmiştir.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada öncelikle “Doküman İncelemesi Formu” üzerindeki tutarlılığın sağlanması amacıyla kamu kurumunda görevli bir doktor öğretim üyesi (Birinci Uzman) ve bir öğretim görevlisinden (İkinci Uzman) görüşler alınmıştır. Uzmanlar, iki araştırmacının hazırladığı “Doküman İnceleme Formu” arasındaki tutarlılığı incelemiş ve grafiksel değerlerle olan doğruluğunu tespit etmiştir. Birinci uzmandan alınan görüşler doğrultusunda tezlerin önerilerinde yer alan ve pek çok tez çalışmalarında genel olarak sunulan “çalışmaların farklı yöntem türü ve örneklem gruplarında daha geniş kitleler üzerinde uygulanması vb.” öneriler kapsam dışında tutulmuştur. İkinci uzman ise tezlerin yazılı olduğu listeyi inceleyerek ölçütlere olan uygunluğu ile grafiklerde yer alan frekans değerlerinin tutarlılığı üzerinde durmuştur. Bu anlamda öğretmenlerin “meslek etiği değeri” mevcut araştırmanın kapsamını yansıtmadığından uzman görüşü ile değerlendirilmeye alınmamıştır.

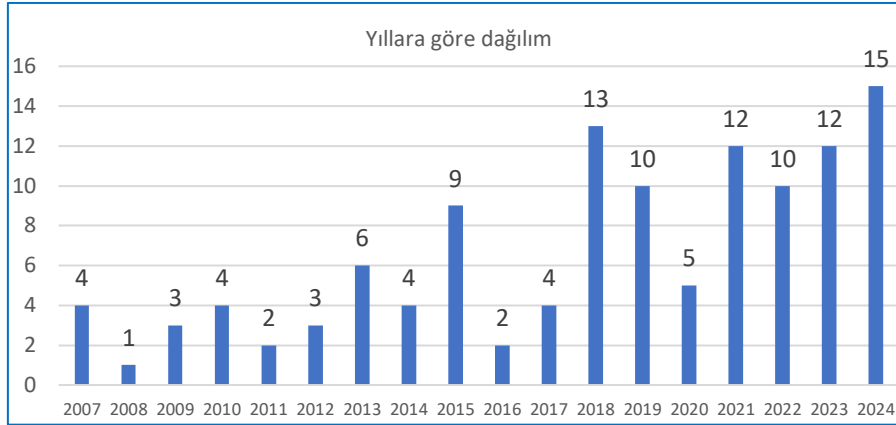
3. Bulgular

Türkiye’de 2007-2024 yılları arasında değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezleri sekiz kategori altında incelenmiştir. Bu kategoriler tezlerin yazıldığı yıl, üniversite, fakülte, bölüm, yöntem, örneklem grubu büyüklüğü, sonuç ve öneriler olarak belirlenmiştir. İlk olarak doktora tezlerinin yazıldığı yıl dağılımı incelenmiş ve bulgular Grafik 1’de sunulmuştur.

Grafik 1’de incelenen 119 tez arasından değerler eğitimi konusunda en fazla yazılan doktora tezinin 2024 ($f = 15$), 2018 ($f = 13$), 2023 ($f = 12$), 2021 ($f = 12$), 2022 ($f = 10$) ve 2019 ($f = 10$) yıllarına ait olduğu belirlenmiştir. En az sayıdaki doktora tezleri ise 2008 ($f = 1$), 2011 ($f = 2$) ve 2016 ($f = 2$) yıllarına aittir.

Grafik 1

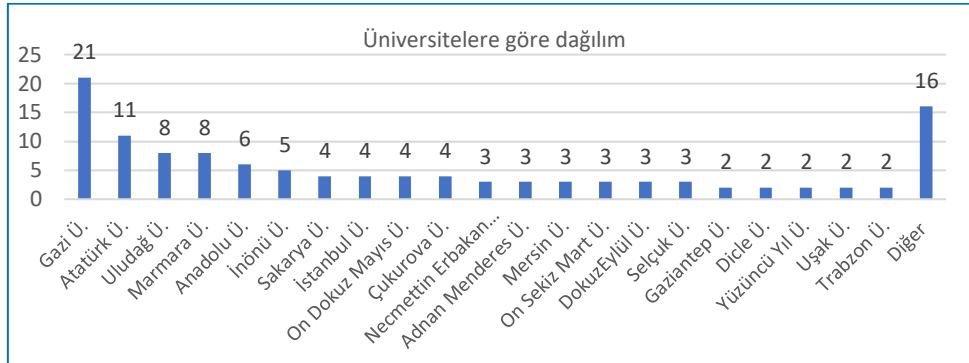
Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye’de 2007-2024 yılları arasında değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı Grafik 2’de sunulmuştur. Grafik 2’de 2007-2024 yılları arasında yazılan doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, tezlerin en fazla Gazi Üniversitesi ($f = 21$), Atatürk Üniversitesi ($f = 11$), Bursa Uludağ Üniversitesi ($f = 8$), Marmara Üniversitesi ($f = 8$) ve Anadolu Üniversitesi’ne ($f = 6$) ait olduğu belirlenmiştir.

Grafik 2

Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı

2007-2024 yılları arasında Türkiye’de değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin fakültelere göre dağılımı Grafik 3’te sunulmuştur. 2007-2024 yılları arasında değerler eğitimi ile ilgili yazılan doktora tezlerinin 6 fakülteye yayıldığı görülmektedir. Fakültelerin dağılımını gösteren Grafik 3 incelendiğinde konuyla ilgili en fazla doktora tezinin yazıldığı fakültenin Eğitim Fakültesi ($f = 96$) olduğu belirlenmiştir. Eğitim fakültesini sırasıyla, İlahiyat Fakültesi ($f = 9$), Fen Edebiyat Fakültesi ($f = 7$), Güzel Sanatlar Fakültesi ($f = 4$), Spor Bilimleri Fakültesi ($f = 2$) ve İktisat Fakültesi ($f = 1$) takip etmektedir.

Grafik 3

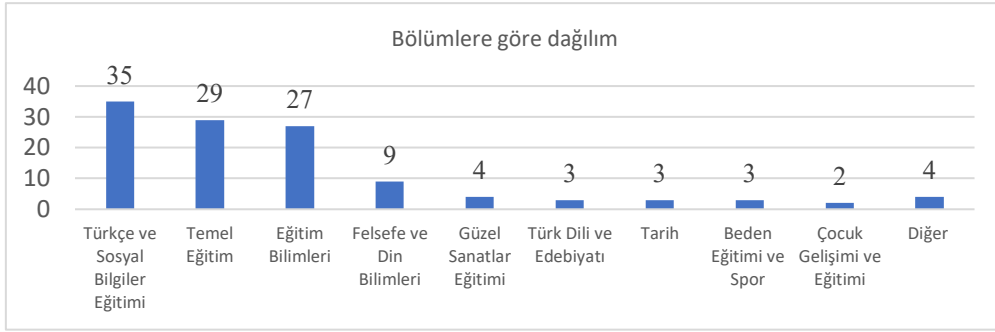
Doktora Tezlerinin Fakültelere Göre Dağılımı

2007-2024 yılları arasında Türkiye’de değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin bölümlere göre dağılımı Grafik 4’te sunulmuştur. Doktora tezlerinin bölümlere göre dağılımını gösteren Grafik 4 incelendiğinde en fazla tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ($f = 35$), Temel Eğitim ($f = 29$), Eğitim Bilimleri ($f = 27$), ile Felsefe ve Din Bilimleri ($f = 9$) bölümlerine ait olduğu görülmektedir. Bu bölümlerin yanı sıra; Güzel Sanatlar Eğitimi ($f = 4$), Türk Dili ve Edebiyatı ($f = 3$), Tarih ($f = 3$), Beden Eğitimi ve Spor ($f = 3$) ile Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ($f = 2$) bölümlerinde birden fazla tez sayısı yer almaktadır.

Grafik 4

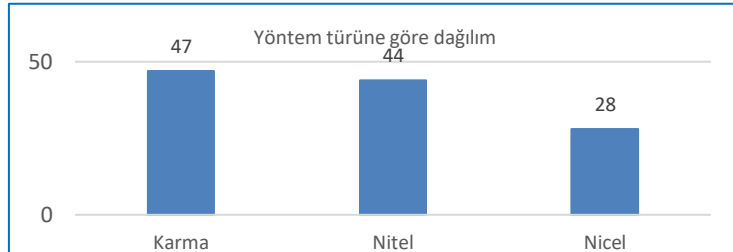
Doktora Tezlerinin Bölümlere Göre Dağılımı

2007-2024 yılları arasında Türkiye’de değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin yöntem türlerine göre dağılımı Grafik 5’te sunulmuştur. Grafik 5 incelendiğinde değerler eğitime ilişkin doktora tezlerinde daha çok karma ($f = 47$) ve nitel ($f = 44$) yöntemlere yer verildiği, bunun yanı sıra nicel ($f = 28$) yöntemlerin de kullanıldığı görülmektedir.

Grafik 5

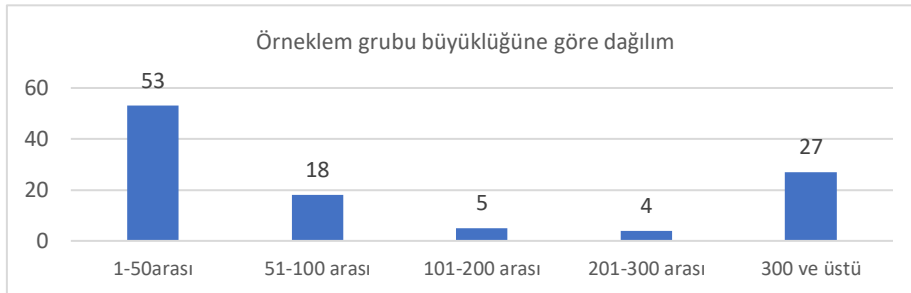
Doktora Tezlerinin Yöntem Türüne Göre Dağılımı

Türkiye’de değerler eğitime yönelik 2007-2024 yılları arasında yazılan doktora tezlerinin örneklem grubu büyüklüğü için beş değer aralığı tanımlanmıştır. Bu değer aralıkları 1-50 arası, 51-100 arası, 101-200 arası, 201-300 arası, 300 ve üstü olarak belirlenmiştir. Tezlerin örneklem grubu büyüklüğü dağılımına ilişkin bilgiler Grafik 6’da sunulmuştur.

Grafik 6

Doktora Tezlerinin Örneklem Grubu Büyüklüğüne Göre Dağılımı

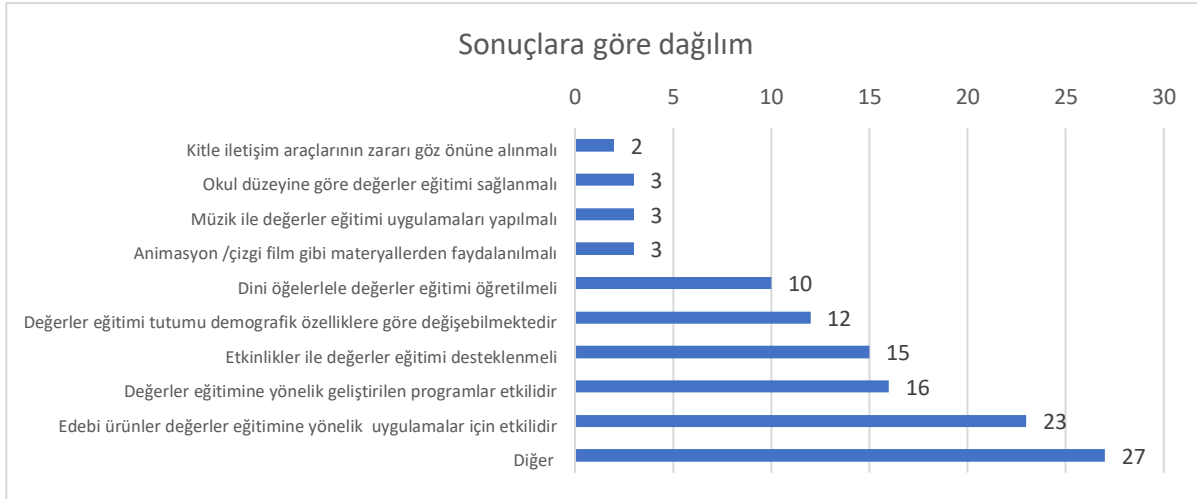

Grafik 6'ya göre değerler eğitimi ile ilgili yazılan 119 doktora tezi içerisinde 1-50 aralığında 53; 51-100 arasında 18; 101-200 arasında 5; 201-300 arasında 4 ve son olarak 300 ve üstünde 27 doktora tezi bulunmaktadır. Ayrıca yapılan analizlerde örneklem grubunda katılımcıları olmayan 12 doktora tezinin doküman incelemesi olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de 2007-2024 yılları arasında değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin sonuçlarına ilişkin bilgiler Grafik 7’de sunulmuştur. Grafik 7’ye göre değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin sonuçlarında en fazla yer alan ifadeler arasında; edebi ürünlerin değerler eğitime yönelik uygulamalar için etkili olduğu ($f = 23$), değerler eğitime yönelik geliştirilen programların anlamlı sonuçlar verdiği ($f = 16$), Etkinlik temelli değerler eğitiminin faydaları ($f = 15$), değerler eğitime yönelik öğretmen ve öğrenci tutumlarının demografik özelliklere göre değişebildiği ($f = 12$), ve dini öğelerle değerler eğitiminin kazandırılabilceği ($f = 10$) yer almaktadır. Grafik 7’de diğer ($f = 27$) olarak isimlendirilen ve frekans değeri bir olan bazı sonuçlar arasında; değerler eğitiminin demokratik tutum ve davranışları geliştirdiği, diğer ülkelere göre yeri ve önemi, sosyal medyanın olumsuz etkisi, sosyal bütünleşmenin sağlanması vb. ifadeler bulunmaktadır.

Grafik 7

Doktora Tezlerinin Sonuçlarına Göre Dağılımı

Türkiye’de 2007-2024 yılları arasında değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin önerilerine ilişkin bilgiler Grafik 8’de sunulmuştur. Grafik 8’de değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin önerileri arasında çoğunlukla; yazılı ve sözlü edebi ürünlerden faydalanılması gerektiği ($f = 28$) ve sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin gerekliliği ($f = 18$) bulunmaktadır. Ayrıca okul-çocuk ve aile iş birliği ($f = 14$) ve öğretmen ve öğretmen adayları için hizmet içi/öncesi uygulamaların önemli olduğu ($f = 14$) üzerinde durulmuştur. Grafik 8’de diğer ($f = 32$) olarak isimlendirilen ve dikkat çeken bazı öneriler arasında ise değerler eğitimi adına tutum ölçeklerinin geliştirilmesi, örnek öğrenci davranışlarının ödüllendirilmesi, üniversitelerde karakter ve değerler eğitimi dersinin ders saati olarak arttırılması vb. ifadeler bulunmaktadır.

Grafik 8

Doktora Tezlerinin Önerilerine Göre Dağılımı

3. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de 2007-2024 yılları arasında değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezlerine ışık tutan bu çalışmada toplamda 119 doktora tezine ulaşılmıştır. Tezler; yıl, üniversite, fakülte, bölüm, yöntem, örneklem grubu büyüklüğü, sonuç ve öneriler gibi bilgiler üzerinden kategoriler halinde sınıflandırılmıştır.

Araştırmada ilk olarak tezlerin yıllara göre dağılımı incelenmiş ve değerler eğitimi konusunda en fazla yazılan doktora tezinin 2018 ile 2024 yılları arasında olduğu görülmüştür. Özellikle 2021 yılı ve sonrasındaki yüksek doktora tez sayıları dikkat çekicidir. Konuyla ilgili alan yazında, değerler eğitime yönelik tezlerin yıllara göre analiz edildiği farklı çalışmaların olduğu görülmektedir (Baş ve Beyhan, 2012; Direkçi, Akbulut & Şimşek, 2020; Kapkın vd., 2018). Adıgüzel ve Ergünay (2012) değerler eğitime ilişkin lisansüstü tezlerini öğretmen yetiştirme perspektifinden ele alırken Elbir ve Bağcı (2013), ülkemizde değerler eğitimi ile ilgili yazılan tezlerin büyük bir kısmının yüksek lisans tezi olduğunu ifade etmiştir. Araştırmada tezlerin yazıldığı yıllara göre 2018 yılı ve sonrasındaki artışı, bu konudaki akademik ilgi ve farkındalığın gün geçtikçe arttığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca teknolojilerin giderek kuşattığı eğitim sistemi içerisinde insanoğlunun ihtiyaç duyduğu değerlerin korunması için bir uzlaşma yolu arama süreci de etkin olarak sürmektedir (Çepni, 2020).

Araştırmada değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı incelenmiş ve bu konuda Gazi Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi’nin öne çıktığı görülmüştür. İlgili üniversitelerin tarihsel geçmişinin pek çok tez çalışmasının üretilmesine katkı sağladığı söylenebilir. Benzer şekilde Elbir ve Bağcı (2013) ile Gündüz-Başpınar ve Büyükkarcı (2017), Gazi Üniversitesi’nin değerler eğitimi üzerine en fazla yüksek lisans tezi hazırlayan üniversiteler arasında olduğunu belirtmektedir.

Değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin fakültelere göre dağılımına yönelik sonuçlarda, tezlerin başta Eğitim Fakülteleri olmak üzere, İlahiyat Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi ve İktisat Fakültesi’ne ait olduğu görülmektedir. Değerler eğitimi bireysel, toplumsal ve eğitimsel gerekçelerle okulların sorumluluk alanlarından

biri olarak kabul edilir (Meydan, 2014). Bu nedenle tezler, daha çok Eğitim Fakülteleri bünyesinde toplanmıştır. Söz konusu fakülteler arasında yer alan İlahiyat Fakültesi ile değerlerin oluşmasında ve kazanımında dini unsurların kendini gösterdiği görülmektedir. Ayrıca Güzel Sanatlar Fakültesine ait tezlerin varlığı bizlere sanat eğitiminin değerler ile bireylere aktarıldığını göstermektedir. Sanat eğitimi, bireylerin hoşgörülü, duyarlı, sorumluluk sahibi, paylaşımcı ve saygılı bir birey olma yolunda yaratıcı gücün ve estetik algının geliştirilmesini hedeflemektedir (Dilmaç, 2015).

Araştırmada doktora tezlerinin bölümlere göre dağılımında çoğunlukla Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, Temel Eğitim, Eğitim Bilimleri ile Felsefe ve Din Bilimleri bölümleri öne çıkmaktadır. İlgili disiplinlerin değerler eğitimi kapsayan bir içeriğe sahip olması bu konuya olan ilgiyi de arttırmıştır. Değerlerin algılanması ve kazanımında; din, kültür ve gelenek unsurları etkili olduğundan değerler eğitimi çok disiplinli bir yapıya sahiptir (Polat, 2010). Ayrıca konuyla ilgili Kapkın ve diğerleri (2018) değerler eğitimi ile ilgili lisansüstü çalışmaların en fazla Eğitim Fakültesi ve İlköğretim Anabilim dalında yapıldığı; bunun dışında İlahiyat, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Felsefe, Türk Dili ve Edebiyatı gibi pek çok farklı anabilim dalı bünyesinde çalışmaların olduğunu tespit etmiştir. 2005-2010 yılları arasında değerler eğitime yönelik lisansüstü tezleri anabilim dallarına göre inceleyen Baş ve Beyhan (2012) tezlerin en fazla Eğitim Programları ve Öğretimi, Eğitim Yönetimi Teftişi ve Planlaması ile Sosyal Bilgiler Anabilim dallarında yapıldığını tespit etmiştir. Diğer taraftan ortaokul fen bilimleri ders kitaplarının değerler bakımından incelendiği bir başka çalışmada fen bilimleri öğretim programında yer alan kök değerlerin her birine ders kitaplarında rastlandığı görülmüştür (Yılmaz & Kıran, 2023). İlkokul 1, 2, 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında kök değerlerin incelenmesi sonucunda tüm ders kitaplarında değerlere yer verildiği görülmektedir (Hatay-Uçar & Çetinkaya, 2021). İlköğretim matematik ders kitaplarında da değerler eğitiminin izleri vardır (Teker & Ellez, 2022). Fizik ders kitaplarında yer verilen değerler ise fizik dersinin sayısal ve soyut bir ders olmasının, değerler eğitiminin aktarılmasına engel olmadığını göstermektedir (Meço ve Coştu, 2023).

Araştırmada incelenen doktora tezleri çoğunlukla karma ve nitel desen yöntemleri ile yazılmıştır. Dolayısıyla tezlerde nitel yöntemlerin doğasına uygun olan alternatif bakış açılarına dayalı yorumlardan (Merriam, 2013), yaşantı ve deneyimlerden (Marshall & Rossman, 2006) daha çok faydalandığı söylenebilir. Doktora tezlerinin nitel, nicel ve karma yöntemler üzerine temellendirilmesi, çalışmalarda pozitivist ve yorumsamacı yaklaşımlara yer verildiğini göstermektedir. Bu bağlamda nicel araştırmalarla veriler sayılara indirgenerek incelenirken nitel araştırmalarla insanların olgu ve olaylara hangi anlamlar yüklediği ve bunları hangi perspektiften gördükleri ile ilgilenilmiştir (Tutar, 2023). Green ve Thorogood (2004) bu konuda süreçler ve sonuçlar arasındaki ilişkileri belirlemede nitel yöntemlerin nicel yöntemlerin ulaşamadığı bilgilere ulaştığını iddia etmektedir. Buna bağlı olarak çalışmada araştırmacılar, nicel çalışmalara göre daha az katılımcının olduğu örneklem grupları üzerinden araştırmalarını sürdürmüşlerdir. Gündüz ve diğerlerinin (2017) çalışması 2000-2015 yılları arasında değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezlerinde daha çok karma yöntem çalışmalarının görüldüğünü, örneklem grubunda ise ilköğretim öğrencilerinin yoğunlukta olduğunu ortaya koymuştur. Değerler eğitimi alanında yapılan tezlerin incelendiği bir başka çalışmada 1999-2017 yılları arasındaki tezlerde çoğunlukla tarama yönteminin olduğu görülmektedir (Kapkın vd., 2018). Değerler eğitime ilişkin yazılan 2000-2011 yılları arasındaki lisansüstü tezlerin ise büyük bir kısmının tarama modelinde tasarlandığı, verilerin ise çoğunlukla anket ve ölçek yoluyla toplanıp niceliksel olarak analiz edildiği tespit edilmiştir (Adıgüzel & Ergünay, 2012). 2005-2010 yılları arasında değerler eğitime yönelik yazılan tezlerde daha çok deneysel ölçme metodolojisinin kullanıldığı ifade edilmiştir (Baş ve Beyhan, 2012). Özellikle okul öncesi ve ilköğretim seviyesindeki değerler eğitimi kazanımlarında çocukların yaş ve gelişim özellikleri ile bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulması ve davranış temelli uygulamalara yer verilmesi (İçen-Kükürt & Çağlar, 2021) yönetsel olarak da araştırmacılara bir yol göstermektedir.

Araştırmada değerler eğitimi üzerine yazılan doktora tezlerinin yöntem türüne bağlı olarak örneklem grubu büyüklükleri incelenmiş ve ulaşılan sonuçlarda, nitel araştırma yöntemlerinin doğasına uygun olarak çoğunlukla 1-50 arasında katılımcı sayısına sahip çalışmaların olduğu görülmüştür.

2007-2024 yılları arasında değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin sonuçlarına göre ulaşılan bulgularda özellikle edebi ürünlerden faydalandığı belirlenmiştir. İlgili tezlerde edebi eser kullanımının değerler eğitime yönelik uygulamalar için etkili olduğu ifade edilmektedir. Birey, edebi ürünler aracılığıyla birtakım değerlerle tanışır. Bu süreçte tanıştığı değerleri keşfeder ve kahramanlar veya olaylar arasındaki değerleri görerek somutlaştırır, içselleştirir ve kendi zihinsel süzgecinden geçirerek benimseyebileceği değerlere karar verir (Eryılmaz & Çengelci-Köse, 2018). Doktora tezlerinde ikinci olarak en fazla ifade dilen sonuç, değerler eğitime yönelik geliştirilen programların etkililiği üzerinedir. Bu sonuç alan yazındaki farklı çalışmalarda da görülmektedir (Acemoğlu, 2022; Bayhan, 2024; Demiryürek, 2015; Işıkoğlu, 2022; Katı, 2023). Araştırmada ayrıca etkinlik temelli değerler eğitimi anlayışı da en fazla ifade edilen sonuçlar arasındadır. Değerler eğitimi süreci sadece bilişsel değil, duyuşsal alana da hitap eden bir yapıdadır. Bilgi, kavram ve metodların uygulanması, yaşantıya dönüştürerek düşüncelerle özdeşleşmesi gerekir. Bu nedenele değerler eğitiminin etkinlik temelli olarak uygulanması, ilgili değerlerin benimsenmesini kolaylaştırmaktadır (Aktepe & Tahiroğlu, 2024). Doktora tezlerinin sonuçlarında günümüz dijital ihtiyaçlara uygun olacak şekilde animasyon- çizgi film, kitle iletişim araçları temelli değerler eğitimi anlayışından da söz edilmektedir. Eğitimde bu tür dijital araç ve programların kullanımı, sadece öğrencilerin bilişsel yetilerini değil, aynı zamanda duygusal ve ahlaki gelişimlerini destekleyen araçlar sunması açısından da önemlidir. Özellikle yapay zekâ ile üretilen ve farklı formatlarda zenginleştirilen hikâye, roman ve şiir gibi edebi türlerin kullanımı, öğrencilere ahlaki değerleri daha ilgi çekici ve etkili bir şekilde aktarmayı mümkün kılmaktadır (Yalçın, 2024). İncelenen tezlerde dini öğeler ile değerler eğitiminin kazandırılması gerekliliği ve değer algı ve görüşlerinin öğrenci ve öğretmen demografik özelliklerine göre değişebileceği sonuçları da dikkat çekmektedir. Demir (2019) bu konuda, birçok toplumsal değer aynı zamanda dini birer değer olduğu ve söz konusu değerlerden önemli bir kısmının da kültürel değerler bağlamında değerlendirildiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda sosyal, kültürel, dinî, ahlaki ve evrensel değerlerden büyük bir kısmının birbiriyle ortak paydaya sahip olduğu ve aralarında kesin bir ayrım yapmanın pek de mümkün olmadığı belirtilmektedir.

Araştırmada son olarak değerler eğitime yönelik yazılan doktora tezlerinin önerileri incelenmiştir. Bu kapsamda yazılı ve sözlü edebi ürünlerden değerler eğitiminde yararlanılması, sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerde değerler eğitime yer verilmesi ve değerler eğitiminin okul-aile ve çevre ilişkisi ile şekillenmesi gerekliliği en fazla sunulan öneriler olmuştur. İlgili önerilerin sunulan sonuçlar etrafında şekillendiği açıktır. Özellikle çalışmalarda edebi eser kullanımının değerler eğitime yönelik uygulamalar için etkili olduğu ifade edilmekte ve bu değerlerin aktarımında etkinliklerin anlamlı sonuçlar verdiği önerilmektedir. Böylece bilgilerin yaşantıya dönüşmesi mümkündür. Değerler eğitiminin okul-aile ve çevre ilişkisi ile şekillenmesi gerekliliği önerisi kapsamında Yıldırım, Becerikli ve Demirel'in (2017) sonuçları değer eğitimi konusunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun değerlerin ailede kazanıldığını düşündüğünü göstermektedir.

Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar, ülkemizde gün geçtikçe artan bir öneme sahip olan değerler eğitimi çalışmalarında bütünü görmeyi sağlamaktadır. Farklı araştırmacılara rehber bir kaynak olarak tasarlanan çalışmanın bazı güçlü ve sınırlı özellikleri bulunmaktadır. Araştırmanın güçlü yönleri arasında; geniş diyebileceğimiz bir zaman dilimini kapsaması ve eğitim fakültesi dışındaki farklı fakülte ve bölümleri de içine alması sıralanabilir. Araştırmanın sınırlı yönleri ise değerler eğitimi ile ilgili doktora tezlerinin konu içeriği yönüyle incelenmemesidir. Bu kapsamda konu içeriği ve uygulamalar üzerine de daha ayrıntılı bir analizin yapılması alan yazına katkı sağlayacaktır. Çalışmamızda alanyazında değerler

eğitimine yönelik tüm çalışmalara ulaşmak adına sadece başlık düzeyinde veya anahtar kelime özelinde aramalar yapılmıştır. Bu noktada konu, içerik ve katılımcı gruplarına yönelik bilgilerin de sunulduğu detaylı çalışmalar yapılabilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarlar arasında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Beyan

Bu çalışma, veri toplamaksızın, yalnızca mevcut literatürün sistematik şekilde incelenmesine dayanan bir derleme çalışmasıdır. İnsan katılımcılarla doğrudan etkileşim veya kişisel veri toplama söz konusu olmadığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yapay Zekâ Kullanımına Dair Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde üretken yapay zekâ (ChatGPT, Bard, Claude, Copilot vb.) araçları kullanılmamıştır. Tüm metin, analiz ve içerik, yazar(lar) tarafından insan katkısıyla üretilmiştir.

Yazar Katkıları

Tüm yazarlar, çalışmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulması ve araştırmanın tasarlanmasına katkı sağlamıştır. Veri toplama sürecinin planlanması, veri toplama ve analiz süreçleri Elif Alkar ve Berivan Özbeğ tarafından yürütülmüştür. Tartışmaya Elif Alkar katkı sağlamıştır. Makalenin ilk taslağı Elif Alkar tarafından yazılmış, tüm versiyonlar tüm yazarlar tarafından gözden geçirilmiştir. Tüm yazarlar, makalenin son hâlini okuyup onaylamıştır.

Ek Bilgi

Bu araştırmanın özeti 12th International New York Academic Research Congress On Social, Humanities, Administrative, and Educational Sciences’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynakça

- Acemoğlu, A. (2022). *Ömer Seyfettin öykülerinde değerler eğitimi* [Doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Adıgüzel, O. C., & Ergünay, O. (2012). Türkiye’de değerler üzerine gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme perspektifinden incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 18-33.
- Akarsu, S. (2015). *İlkokul (1-4) ve ortaokul (5-8) müzik ders kitaplarında yer alan şarkıların değerler bakımından incelenmesi ve değerler eğitime ilişkin öğrenci algıları* [Doktora tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2015). Sosyal Bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 343-370). Pegem Yayıncılık.
- Akdemir, S. (2019). *İlkokul dördüncü sınıfta felsefe temelli çocuk kitapları yoluyla değerler eğitime ilişkin bir eylem araştırması* [Doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Akgül, İ. (2020). *İlkokul öğrencileri için değer bilinçlendirme yaklaşımına dayalı değer eğitimi uygulaması* [Doktora tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.

- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde 'yardımseverlik' değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akto, A., & Akto, S. (2020). Erken çocukluk ve değerler eğitimi. *Journal of International Social Research*, 13(74), 326-339.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Albayrak, F. (2017). *Köktürk ve Uygur dönemi eserlerindeki değerler ve bu değerlere ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Alkar, E. (2025a). Sosyal bilgiler dersinde destanların kullanımı. İ. N. Altıntaş & Ş. N. Aytekin (Ed.). *Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin kullanımı* içinde (ss. 49-73). Egiten kitap.
- Alkar, E. (2025b). Sosyal bilgiler dersinde atasözleri ve deyimlerin kullanımı. İ. N. Altıntaş & Ş. N. Aytekin (Ed.). *Sosyal bilgiler dersinde sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin kullanımı* içinde (ss. 1-18). Egiten kitap.
- Arslan, A. (2021). *Okul öncesi ve ilkokullarda uygulanan değer odaklı aile eğitim programının anne babalık becerilerine, aile iklimine ve değer odaklı yaşama etkisi* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Arslan, E. (2024). *Sınıf öğretmenlerinin değer eğitimine yönelik niteliklerinin ders araştırması modeliyle geliştirilmesi* [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Aslan, S. (2017). *Çokkültürlü eğitime dayalı olarak geliştirilen disiplinlerarası öğretim programı aracılığıyla öğrencilerde hoşgörü değerinin ve eleştirel düşünme becerisinin geliştirilme sürecinin incelenmesi: Bir durum çalışması* [Doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ataman, Ü. (2023). *Dijital öyküleme yoluyla değerler öğretiminin okul öncesi öğrencilerinin değer düzeyleri üzerindeki etkisi* [Doktora tezi]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Atlı, Ç. (2024). *Türk devletlerinde görsel sanatlar öğretmen adaylarının milli değerler öğretimine yönelik tutumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aydın, M. Z., & Akyol-Gürler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi ve yöntem etkinlikler ve kaynaklar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydoğan, R. (2018). *Öz düzenleyici öğrenmeye yönelik değerler eğitimi programının öğrencilerin akademik başarı, demokratik tutum ve yaşam boyu öğrenme kazanım algıları üzerine etkisi* [Doktora tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Aykırı, K. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının topluma hizmet ederek öğrenme deneyimlerinin diğerkâmlık değeri ve sosyal problem çözme becerisi açısından değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Aktepe, V., & Tahiroğlu, M. (2024). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1(42), 361-384.

- Aytaçlı, B. (2018). *Değer temelli etkinliklerin matematik başarısına, değer algısına, problem çözme becerisine, matematiğe yönelik tutuma ve kalıcılığa etkisi* [Doktora tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Baş, G., & Beyhan, Ö. (2012). Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 55-74.
- Baş, M. (2021). *Bütünleştirilmiş matematik ve hayat bilgisi öğretiminin ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin akademik başarı, tutum ve hoşgörü değeri edinimlerine etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Başcı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Erzurum örneği)* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Başköy, S. (2021). *Yetiştirilme ve yöneticilik evrelerinde mülki idare amirlerine verilen etik değerler eğitimi ve değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Hitit Üniversitesi.
- Bayat, S. (2023). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki öz-yeterlikleri ile değerler eğitimi öz-yeterliklerinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Dicle Üniversitesi.
- Bayhan, A. (2024). *Hikâye okumanın öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine etkilerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi: Mustafa Kutlu örneği* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Beck, C. (1971). *Moral education in the schools: Some practical suggestions. Profiles in practical education*. Ontario Institute for Studies in Education.
- Bektaş, S. (2022). *Değerler eğitimi ve millî kimlik inşası çerçevesinde Türk Yurdu Dergisi’ndeki şiirlerin (1911-1931) incelenmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Berkowitz, M. W., & Bier, M. C. (2004). Research-based character education. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 72-85.
- Bilecik, F., Fayda, S., Şen, Y. E., Olgaç, A. Ş., Karpuzcu, U., Topuz, M., & Yetiş, K. (2005). *Karakter eğitimi*. Kubbealtı Neşriyat.
- Bilgin, D. (2023). *Türkçe derslerinde bibliyoterapi ile değer eğitimi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bilici, Ş. (2018a). *Türkiye’de sosyal bilgiler ile Almanyada değerler ve normlar derslerinde değer eğitiminin çoklu durum çalışmasıyla karşılaştırılması* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Bilici, Ş. (2018b). Almanya’da değerler eğitimi: Aşağı saksonya eyaleti örneği. *Talim* 2(1), 127-147.
- Birkan, G. Z. (2024). *İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen, öğrenci, veli görüşlerinin alınması* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk oyunları ile değerler eğitimi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bracken, B. A., & Shaughnessy, M. F. (2003). An interview with Bruce Bracken about the measurement of basic concepts in children. *North American Journal of Psychology*, 5(3), 351-363.
- Canatan, K. (2004). Avrupa Birliği ülkelerinde değerler yönelimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(7-8), 41- 63.
- Ceng, Z. (2024). *Kimya dersinde değerler eğitime yönelik çevrim içi bir hizmet içi eğitim programının geliştirilmesi* [Doktora tezi]. Trabzon Üniversitesi.

- Cihan, N. (2010). *Türkçe öğretimi amaçlarının değerler aktarımı bağlamında değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Coşkun, D. (2014). Değerler eğitimi. S. İnan (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimine giriş* içinde. Anı Yayıncılık.
- Çelik, B. (2019). *Animasyon destekli değerler eğitimi programının akademik başarıya, derse ve bilişim değerlerine yönelik tutuma ve kalıcılığa etkisi* [Doktora tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması* [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Çepni, S. (2020). Eğitimde “bir adım ötesi” tartışmalarının kavramsal çerçevesini anlamak: Dijitalleşme ve insanileşme (etik ve değerler) kavramlarında denge kurma arayışları. *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 3(2), 65-79.
- Çetinkaya-Aydoğdu, C. (2024). *Sosyal bilgiler dersinde sanat temelli değer eğitimi: Bir eylem araştırması* [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Ceylan, A., & Bozkurt, E. (2023). Avrupa Birliği ülkelerinden İngiltere, Almanya, İsveç ve Fransa’nın değerler eğitimine yönelik bir derleme çalışması. *Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi Psikoloji Dergisi (KİÜ)*, 1(1), 33-45.
- Çınar, M. (2022). *Sınıf öğretmenlerinin eğitime ilişkin inançları, temel insani değerlere yönelik tutumları ve bu değerlerin öğretime yönelik davranışlarının incelenmesi* [Doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Çoban, O. (2016). *Sokratik sorgulama yöntemi ile sorumluluk değerinin öğretimi* [Doktora tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Dağ, M. (2024). *Türkçe öğretimi kapsamında değerler eğitimi programı hazırlanması* [Doktora tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Demir, E. (2018). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ile ilgili değer algıları ve bu değerlerin eğitim fakültelerinde kazandırılmasına ilişkin görüşleri* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Demir, F. (2018). *Değer öğretimi yaklaşımlarına göre hayat bilgisi dersinde değerler eğitimi* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Demir, R. (2019). *Türkiye’de çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde dini ve kültürel değerler eğitimi* [Doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Demirhan-İşcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk yuvasında kalan korunmaya muhtaç çocukların değer eğitiminde yaratıcı dramının etkililiği* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş çocuk şiirinde değerler eğitimi (1980’den günümüze)* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Diktaş, A. (2018). *Kur’ânî değerler perspektifinde sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin incelenmesi* [Doktora tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Dilmaç, O. (2015). Değerlerin kazandırılmasında sanat eğitiminin rolü (ss. 299-310). H. H. Bircan & B. Dilmaç (Eds.). *Değerler bilançosu* içinde. Çizgi Kitabevi.

- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* [Doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Dilmaç, B., Deniz, M., & Deniz, M. E. (2009). Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile değer tercihlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 9-24.
- Direkci, B. (2019). Değerler eğitimi bağlamında Hızır Bin Yakub'un Cevâhirü'l-Me'ânî adlı eserinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (45), 179-192.
- Direkçi, B., Akbulut, S., & Şimşek, B. (2020). Türkçe eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi tezlerinin incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 12(2), 117-140.
- Doğanay, A. (2012). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (225- 256). Pegem Yayıncılık.
- Dönmez, Ö., & Uyanık, G. (2022). Farklı ülkelerde değerler eğitimi ve değer eğitimi programlarından örnekler. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 74-88. <https://doi.org/10.55008/te-ad.1099697>
- Duran-Yılmaz, A. (2021). *Kimlikli bebekler yaklaşımı ile desteklenen değerler eğitimi programının Suriyeli mülteci çocukların yer aldığı okul öncesi eğitim ortamında sosyal değerler kazanımına etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Durkheim, E. (1995). *Toplumbilimsel yöntemin kuralları* (Çev. C. B. Akal). Engin Yayıncılık.
- Durmaz, A. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde 'bilimsellik' değerine yönelik yapılandırmacı etkinliklerin öğrencilerin akademik başarı ve bilimsel epistemolojik inançlarına etkisi* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Ekşi, H., & Katılmış, A. (2016). *Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi*. Nobel Yayıncılık.
- Elbir, B., & Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(1), 1321-1333.
- Engin, G. (2014). *Türkçe ve beden eğitimi öğretim programları ile bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiği* [Doktora tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Erakkuş, Ö. (2015). *Alternatif okul yaklaşımlarında din ve değerler eğitimi* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Erbaş, A. A. (2020). *Hayat bilgisi dersi kapsamında değerler eğitimi üzerine bir araştırma: Beklentiler, uygulamalar ve öneriler*. [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Eren-Akgün, A. (2022). *Metinler aracılığı ile değerler eğitimi üzerine bir araştırma: Kızlara Mahsus Kiraat Muallimi* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Eryılmaz, Ö., & Çengelci-Köse, T. (2018). Sosyal bilgilerde edebi ürünler ve değerler eğitimi: Küçük Prens örneği, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 65-79.
- Göksu, M. Z. (2018). *İmam Hatip ortaokulları ile diğer devlet ortaokullarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması (Erzincan ili örneği)* [Doktora tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.
- Göldağ, B. (2015). *Orta öğretim kurumlarında okul kültürü yoluyla değerler eğitimi (Malatya ili örneği)* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.

- Görgüt, İ. (2015). *Ortaokullarda görev yapan beden eğitimi ve diğer branş öğretmenlerinin ahlak, karakter ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Green J., & Thorogood N. (2004) *Qualitative methods for health research*. SAGE Publications.
- Güden-Altırmış, Z. (2021). *9-11 yaş grubu çocuklara yönelik Türk yapımı çizgi filmlerde değerler eğitimi (TRT çocuk örneği)* [Doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Güler, T. (2024). *Barış Manço'nun şarkılarının müziksel analizi ve değerler eğitimi kapsamında incelenmesi* [Doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Gülüm, B. (2021). *Farklılıklara saygı değerinin ortaokul öğrencilerine kazandırılmasında görsel sanatlar eğitiminin etkisi* [Doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde 'sorumluluk' değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Gündüz, M., Başpınar, Z., & Büyükkarcı, A. (2017). 2000-2015 yılları arasında değer eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin içerik analizi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* (31), 705-718. <https://doi.org/10.14582/DUZGEF.1817>
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. Ötüken Neşriyat.
- Gürsel, N. (2024). *İlkokulda Olimpik Değerler Eğitim Programının sosyal duygusal öğrenme üzerine etkisi* [Doktora tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Güzel, H. (2024). *Okul öncesi kurumlarda din ve değer eğitimi* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Halstead, J. M. (1996). Okullarda değerler ve değerler eğitimi. J. M. Halstead & M. J. Taylor (Eds.), *Values in education and education in values* içinde (s. 3-14). The Falmer.
- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hatay-Uçar, F., & Çetinkaya, S. (2021). İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarında değerler eğitimi. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 275-291.
- Hatipoğlu, C. (2024). *Lise öğrencilerinin etik değerlerinin 21. Yüzyıl becerileri ile ilişkisi* [Doktora tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Hüdavendigar, M. N. (2024). *Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından tasarlanan değerler eğitimi temelli ekolojik ayak izi etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin çevresel farkındalıklarına etkisi* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Işıkoğlu, D. (2022). *Satı Bey'in eğitimle ilgili görüşleri ışığında II. Meşrutiyet sonrası çocuk şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi* [Doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi
- İçen-Kükürt, E., & Çağlar, A. (2021). Investigation of pre-school and classroom education teacher candidates' perceptions on values education (Kars province example). *Social Scientific Centered Issues*, 3(1), 3-8.

- İlhan, S. Y. (2023). *TRT Türk Halk Müziği repertuvarının değerler eğitimi, müzikal boyutlar ve müzik derslerinde kullanılabilirliği açısından incelenmesi* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Kafadar, T. (2019). *Türkiye, ABD ve Fransa'nın sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitaplarının değerler eğitimi boyutunda karşılaştırılması* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kafadar, T., Öztürk, C., & Katılmış, A. (2018). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi boyutunda karşılaştırması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 154-177.
- Kanatlı-Öztürk, F. (2018). *Çokkültürlü eğitim çerçevesinde hazırlanan etkinliklerle farklılıklara saygı değeri ve araştırma becerisi geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması* [Doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Kapkın, B., Çalışkan, Z., & Sağlam, M. (2018). Türkiye'de 1999-2017 yılları arasında değerler eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 183-207.
- Karataş, K. (2018). *Kültürel değerlere duyarlı eğitim açısından sınıf öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Dicle Üniversitesi.
- Katı, Y. (2023). *Türk halk anlatımlarında değerler eğitimi* [Doktora tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Kayıran, D. (2018). *Okul öncesine yönelik değerler eğitimi program tasarısının hazırlanması ve etkililiğinin değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kılavuz, F. (2023). *Matematik öğretiminde çokkültürlü eğitim ve ters yüz sınıf modeli ile öğrencilerin hoşgörü değerine yönelik farkındalıklarını ve matematik muhakeme becerilerini geliştirmeye yönelik eylem araştırması* [Doktora tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Boston.
- Koç, N. (2013). *Annelerin kişisel değerleri ile beş-altı yaş çocuklarının değer kazanımları arasındaki ilişkiler* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Kohlberg, L. (1975). The cognitive-developmental approach to moral education. *The Phi Delta Kappan*, 56(10), 670-677.
- Kumbalı, S. (2023). *Cumhuriyet Türkiye'si değerler eğitiminde kapitalist ruh (1923-1950)* [Doktora tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Kuş-Mumcu, M. (2023). *Antropontoloji açısından günümüzde şiddet olgusu karşısında değerler eğitiminin önemi* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Külünkoğlu, T. (2018). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan değer eğitiminin öğrencilerin dürüstlük değerini kazanma düzeyine etkisi* [Doktora tezi]. Giresun Üniversitesi.
- Lickona, T. (1992). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. Bantam.
- Lovat, T. (2009). Values education and quality teaching: Two sides of the learning coin. In *Values education and quality teaching: The double helix effect* (pp. 1-11). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Marshall, C., & Rossman, G. (2006). *Designing qualitative research*. Sage.

- Mazman-Budak, F. (2012), *Sosyal bilgiler dersinde (7.sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığı ile estetik değer eğitimi (Tokat Örneği)* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- MEB (2024). <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin>. Erişim Tarihi: 24.09.2024
- Meço, G., & Coştu, F. (2023). Fizik ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Asya Studies*, 7(24), 97-108. <https://doi.org/10.31455/asya.1251341>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi* [Doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Onay, İ. (2020). *Sorumluluk değeri etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk kazanım düzeylerine etkisi* [Doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Öncü, A. (2015). *Değerler eğitimi bağlamında Ahmet Hamdi Tanpınar ve Oğuz Atay'da değerler* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Özdemir, C. (2021). *Hayat bilgisi dersinde yer alan sorumluluk değeri ve iş birliği becerisinin kazandırılmasında Uzman Mantosu yaklaşımının etkisi* [Doktora tezi]. Trabzon Üniversitesi.
- Özdemir, N. (2024). *Tarih 10. sınıf içeriğine yönelik uygulamalı değer eğitimi: Adalet değeri* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Öztürk-Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi* [Doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Özyurt, M. (2015). *İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf değer eğitimi programının geliştirilmesinde okul temelli yaklaşımın etkililiğinin değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Polat, M. (2010). Küreselleşen dünyada değerler ve eğitim arasındaki bağ: Değerler eğitiminin heterojenleşen toplumda birlikte yaşamaya etkisi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 143-155.
- Robb, W. (1998) What is values education and so what? *Journal of Values Education*, 1(1), 1-13.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma* [Doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Sarıtuğ, B. (2021). *Üniversite gençliğinin din ve değerler eğitimi açısından sosyal medya deneyimi (Bursa Uludağ Üniversitesi örneği)* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. Güzem Can Yayınları.
- Shainı, R. (2019). *Makedonya Türk çocuk edebiyatında değerler eğitimi Tomurcuk dergisi örneği* [Doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Snook, I. (2007). Values education in context. In *Values education and lifelong learning: Principles, policies, programmes* (pp. 80-92). Springer Netherlands.
- Superka D. P., Ahrens C., Hedstrom J. E., Ford L. J., & Johnson P. L. (1976). *Values education sourcebook: Conceptual approaches, materials analyses, and an annotated bibliography*. http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/32/c8/b2.pdf
- Şahin, H. (2018). *Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerindeki değerler ve bu değerlere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Şahin, N (2017). *Cengiz Aytmatov'un eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi ve ortaokul Türkçe ders kitapları için metin önerileri* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Şakiroğlu, Y. (2022). *Türk çocuk ve gençlik edebiyatındaki fantastik eserlerin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi* [Doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Şimşek, T. (2021). *Türkçe öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi açısından Kutadgu Bilig'in incelenmesi ve örnek metinler* [Doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Taş, H. (2016). *Mesnevî destekli değerler eğitiminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin tutumlarına etkisi* [Doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Taylor, M. (1994). Overview of values education in 26 European countries. In M. Taylor (Ed.), *Values education in Europe: A comparative overview of a survey of 26 countries in 1993* (1-66). Scottish Consultative Council on the Curriculum.
- Teker, D., & Ellez, A. M. (2022). Ortaöğretim matematik ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 1083-1098. <https://doi.org/10.51460/baebd.1184216>
- Temur, E. (2020). *Tür değiştirme yöntemi ile değer eğitimi* [Doktora tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Tezcan, M. (2018). *Değerler eğitimi sosyolojik yaklaşım*. Anı Yayıncılık.
- Thornberg, R., & Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research*, 59, 49-56.
- Topaç, N. (2022). *Şarkı ağırlıklı değerler eğitimi programının (ŞADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerine etkisi* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.543521>
- Torun, F. (2019). *Hüseyin Nihâl Atsız'ın edebî eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Tunca, N. (2012). *İlköğretim öğretmenleri için mesleki değerler ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğretmenlerinin mesleki değerlerinin belirlenmesi* [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Turan, A. (2024). *Hayat bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinlikleri: Bir eylem araştırması* [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Turan, R., & Ulusoy, K. (2014). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Pegem A Akademi.
- Tutar, H. (2023), Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerekçelendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 334-355. <https://doi.org/10.21180/iibfdkastamonu.1190123>
- Türk Dil Kurumu [TDK]. Değer kavramının tanımı. <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 23 Nisan 2025
- Uğurlu, Z. E. (2024). *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değerler eğitiminde uyguladıkları yöntem ve etkinliklere ilişkin görüşleri* [Doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Uzuner-Yurt, S. (2013). *Sevim Ak'ın öykülerinin eğitsel değerinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ünlü, H. (2023). *Olimpik değerler eğitim programına dayalı işlenen beden eğitimi derslerinin psikolojik, bilişsel ve değer kazanımına etkisi: Ortaokul öğrencileri üzerine bir araştırma* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Üzüm, S. (2023). *Sosyal politika açısından değerler eğitimi* [Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Varol, Ç. (2013). *Sosyal bilgiler derslerindeki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Veugelers, W., & Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching*, 9(4), 377-389. <https://doi.org/10.1080/1354060032000097262>
- Yalçın, A. (2024). Yapay zekâ destekli dijital içeriklerle üretilen edebî eserlerin değerler eğitiminde kullanılabilirliğinin incelenmesi. *Dijital Teknolojiler ve Eğitim Dergisi*, 3(2), 96-114. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14706554>
- Yalçın, A. (2021). *5. sınıf sosyal bilgiler dersinde uygulanan sorumluluk temelli etkinliklerin öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmadaki etkisi* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Yalçın, Y. (2021). *Yusuf ile Züleyha mesnevilerinin Türkçe derslerinde değerler eğitimi amaçlı olarak kullanımı* [Doktora tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Yaman, B. (2023). *Kelile ve Dimne, Mantıku't-Tayr ve Mesnevi'deki hayvan hikâyelerinde değerler eğitimi* [Doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Yarar-Kaptan, S. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yardimciel, F. (2022). *İlkokul öğrencilerinin etik değerlere yönelik aidiyet duyguları ve etik değer kaygıları üzerine bir araştırma* [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Yar-Sevmiş, B. (2023). Hayat bilgisi dersinde gerçekleştirilen değer eğitiminin görsel kültür çalışmaları yoluyla yürütülmesi: bir eylem araştırması [Doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Yaşar, E. (2020). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı'nda (1923-1938) yabancı okulların değerler ve Türkçe eğitimi açısından değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Yavuz, İ. (2018). *Sosyal bilgilerde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında farklı ülke uygulamaları (ABD, Kanada, Singapur, Türkiye)* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yazar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme* [Doktora tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Yazar, T., Özekinci, B., & Lala, Ö. (2017). Öğretmen ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 245-269.
- Yerli, F. S., & Gündüz, G. F. (2023). An overview of values education research in Turkey: A metasynthesis study. *Kirklareli University Journal of Social Sciences*, 7(1), 1-38. <https://doi.org/10.47140/kusbder.1219907>
- Yeşil, S. (2021). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde adalet değeriyle ilgili algı ve tutumları* [Doktora tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. S. (2022). *Acil uzaktan eğitim ile teknoloji destekli örnek olay tabanlı etkinliklerin öğretmen adaylarının teknolojik değer yönelim algılarına ve değer eğitimi tutumlarına etkisi* [Doktora tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Yıldırım, S. G. (2019). *Değerler eğitimine yönelik bir model önerisi: Değer içselleştirme* [Doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Yıldırım, Y. (2019). *Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerine etkisi*[Doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Yıldırım, S. G., & Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Journal of Education, Theory and Practical Research*, 5(1), 92-99.
- Yıldırım, S. G., Becerikli, S., & Demirel, M. (2017). Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi. *İlköğretim Online*, 16(4), 1575-1588. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342975>
- Yılmaz, E., & Kıran, D. (2023). Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarının değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 12(1), 29-45. <https://doi.org/10.30703/cije.1117516>
- Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Yontar, A. (2013). *Sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen sorumluluk değeri ve empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Yök Ulusal Tez Merkezi (2025). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>. Erişim Tarihi: 01.06.2024

Extended Abstract

Introduction

One of the common definitions of the concept of value, which means “to be valuable” and “to be strong” in Latin, was made by Halstead and Taylor (2000). According to this definition, value is defined as “principles that guide behavior, basic beliefs, standards by which actions are judged as good or desirable”. Values, which clearly determine individual and social relations, allow people to live their lives together on solid foundations (Veugeliers & Vedder, 2003). In this process, values are sometimes transmitted to individuals through family, sometimes through schools, sometimes through religious institutions and youth organizations (Robb, 1998). This transfer, which is supported by the educational process, is defined as values education and refers to the positive attitude that individuals acquire in the process of developing personality. Values education makes it possible to reflect on people's choices in multiple ways and to guide value preferences, attitudes and behaviors for individuals in society as responsible citizens (Taylor, 1994). Values, which are fundamentally related to our beliefs and judgments (Aladağ, 2009; Dilmaç, Deniz & Deniz, 2009; Direkci, 2019), also reveal our beliefs about the formation of something by our own will (Güngör, 2010). In the process of personality development, revealing the good side of the individual with a correct and appropriate education process, supporting multi-faceted personality development, providing a good and beneficial moral structure on society and the individual are among the main objectives of values education (Aydın & Akyol-Gürler, 2014). Thus, values education fulfills these expectations in terms of teaching individuals to adapt to the society they belong to, culturally relate to that society, and to socialize (Turan & Ulusoy, 2014).

When the relevant national literature is reviewed, it is seen that there are many studies on values education in Türkiye (Dönmez & Uyanık, 2022; Mazman-Budak, 2012; Öztürk-Samur, 2011; Taş, 2016; Varol, 2013; Yerli & Gündüz, 2023). Although the increasing number of studies in this field is an important development, it has also brought along some questions. In a sense, the number of scientific studies in the field of value education is increasing, but the current trend of the credentials such as year, university, faculties, departments, method type, sample size, conclusion and recommendations of these studies in recent years is curious. In this context, this study focuses on doctoral dissertations on value education in Türkiye between 2007 and 2024.

The questions sought to be answered in the research are as follows: (1) What is the distribution of doctoral dissertations on values education in Türkiye between 2007-2024 according to years?, (2) What is the distribution of doctoral dissertations on values education in Türkiye between 2007-2024 according to universities?, (3) What is the distribution of doctoral dissertations on values education in Türkiye between 2007-2024 according to faculties?, (4) What is the distribution of doctoral dissertations on values education in Türkiye between 2007-2024 according to departments?, (5) How is the distribution of doctoral dissertations written on values education in Türkiye between 2007- 2024 according to method type?, (6) How is the distribution of doctoral dissertations on values education in Türkiye between 2007-2024 according to sample size?, (7) How is the distribution of doctoral dissertations written on values education in Türkiye between 2007-2024 according conclusion?, (8) How is the distribution of doctoral dissertations on values education in Türkiye between 2007-2024 according to recommendations?

Method

The present study was designed using a qualitative research approach based on the document analysis method. Within this framework, the doctoral dissertations on values education were classified according to variables such as year, university, faculty, research method, sample size, findings, and recommendations. The scope of the study includes doctoral dissertations written in the field of values education between the years 2007 and 2024. The analysis focused on dissertations that are written in Turkish and publicly accessible via the National Thesis Center of the Council of Higher Education (YÖK, 2025). During the data collection process, keyword searches were conducted using terms such as “value,” “values,” “values education,” and “values education and ... value.” As a result of the screening, a total of 119 doctoral dissertations written between 2007 and 2024 on values education were identified and included in the study.

Findings

The findings indicate that the majority of dissertations were completed between 2018 and 2024, with a significant concentration in well-established and multi-disciplinary universities such as Gazi University and Atatürk University. Faculties of education were identified as the primary institutional contributors to these studies. In terms of the distribution of theses by section, Turkish and Social Sciences Education, Basic Education, and Educational Sciences stand out. Doctoral theses are mostly written using mixed and qualitative research methods and conducted with 1-50 participants, in line with the nature of qualitative research methods. Key themes in the findings include the role of literary works in the internalization of values, the effectiveness of programs developed for values education, and the outcomes of activity-based instructional approaches. Accordingly, the dissertations commonly recommend the integration of written and oral literary texts in values education, the positive impact of in-class and extracurricular activities, and the critical importance of a holistic school-family-community partnership.

Conclusion, Discussion and Recommendations

In the initial phase of the study, the distribution of doctoral dissertations by year was examined, revealing that the majority of dissertations on values education were produced between 2018 and 2024. Various studies in the relevant literature have also presented postgraduate research on values education based on chronological distribution (Baş & Beyhan, 2012; Direkçi, Akbulut & Şimşek, 2020; Kapkın et al., 2018). The analysis further indicated that Gazi University and Atatürk University were the leading institutions in terms of the number of doctoral dissertations on values education. With respect to faculty distribution, the findings showed that most dissertations originated from faculties of education, although studies from other faculties were also represented. The majority of the doctoral dissertations examined in this study employed mixed and qualitative research methods. This suggests that these works benefited more from alternative perspectives grounded in the nature of qualitative research (Merriam, 2013) and lived experiences (Marshall & Rossman, 2006). An analysis of sample sizes, in relation to the research methods used, revealed that most of the studies included a limited number of participants. Based on the findings of the dissertations written between 2007 and 2024, it was observed that literary works were frequently utilized, the effectiveness of programs developed for values education was emphasized, and values education was approached predominantly through activity-based methodologies. Doctoral studies on values consistently highlighted the significant role of literary texts in the implementation of values education and reported the effectiveness of programs developed for this purpose (Acemoğlu & Bayhan, 2024; Demiryürek, 2015; Işıkoğlu, 2022; Katı, 2023).

Finally, the recommendations presented in these dissertations commonly emphasized the use of written and oral literary works in values education, the role of both in-class and extracurricular activities, and the holistic importance of the school-family-community relationship in shaping values education. Based on these results, future research is recommended to explore diverse topics and participant groups in order to better interpret and assess the effectiveness of the identified findings and recommendations.